

Schläifen a schleefen...

... heescht am Däitschen nun emol dselwecht: 'schleifen'; dat ka jidderen a sougenannte Referenz-Wierderbicher wéi 'Duden' oder 'Wahrig' fannen. Wien sech de Spaass mécht, fir et am Franséischen oder Engleschen ze sichen, dee féinnt do zwee total verschidde Verben, fir déi zwou Aarbechten.

An der Zäit huet emol ee vun eise Staatsministeren an engem Interview op der däitscher TV gesot, **ëm 1870 wier d'Festung Lëtzebuerg 'geschliffe' ginn...** d'Hénger hu vu Beetebuerg bis op Houfelt gekäckst a gemengt, si missten elo och véiereckeg Gackelcher leeën.

Schläifen huet an eiser Sprooch zwou Bedeitungen:

1) eppes schaarf oder spatze maachen, dat besser schneide soll...

2) **'engem et schläifen'**, am Sënn vun *'engem et lafe loosse'*, wat iwregens eng oniwwersetzbar lëtzebuergesch Ausdrucksweis ass.

Schleefen ass am Lëtzebuergesche grad esou méideiteg (polyvalent):

1) am Fréijoer ginn d'Wise *geschleeft*, fir d'Maulëpskéip flaach ze schäeren, deemno also flaach, platt, dem Buedem gläichzemaachen

2) beim Klappen, Klaatschen hu mir et da mat besch... Leit ze dinn, déi nawell gär *anerer schleefen*.

An engem Saz zesummegeesat, kënnst ee soen, *hien hätt engem et gutt geschlaff, deen hien iwwerall geschleeft hätt*.

Et kënnst ee mengen, op dës Manéier genge mir äis enner verstännege Leit verstoen, an do hätt kee besonnesch vill ze méfferen, well et einfach ze kontrolléieren ass... ower: Wéi et dëslescht um Schierm an enger Konferenz geheescht huet, Lëtzebuerg hätt no 1867 seng Festung misse 'schläifen', hunn ech ferm an d'Frittendeppe getrëppelt, wéi ech (ënner 4 Aen!) da gesot hunn, eis Festung wier net spatze oder schaarf gemaach ginn, well si ni geschlaff gi wier, mä op de meeschte Plaze flaach gemaach guff, well 'mir' si hu misse **schleefen**. Ech hat geduecht, dat wier engem a Germanistik/ Geschicht gemasterten an doktoréierten Dozent séier kloer. Da mengt alt! D'Äntwert: *Dat ass dach egal, d'Sprooch huet sech entwéckelt, si evoluéiert*.

Wann esou eng Kueberei ënnert engem Dokterhutt gemauscht huet, dann... loosst mer héiflech bleiwen; geschleeft gëtt ee souwisou ☺.

D'Entwécklung vun alle Sprooche mécht sech iwver nei Wieder (entstanen, eriwwegeholl oder ugepasst) an iwver anerer, déi aus gudder Grënn verblatzen oder verschwannen. **Déi Evoloutioun leeft ower laanscht den Dill, wann ee mengt, et kënnst een egal watfir en Ausdrück aus enger friemer Sprooch an d'Plaz vun eiser engem setzen**, dee gestackt ass a ganz normal gebraucht gëtt (*oft/dacks - anstatt/aplaz - zeréck/hannescht, erëm - Maikäfer! Meedéier - Ameis/Seejomes...*). Dann elo natierlech och **schläifen (geschlaff) aplaz schleefen (geschleeft)**.

Aner Äntwerten, déi een dacks ze héiere kritt: **D'Leit soen esou... super bëlleg!** Watfir eng Leit? Woufir elo op eemol? Zënter wéini soen déi dat dann esou? Wou hunn si dat hier?... a wat hunn hir Grousselteren an esouguer hir Mammen a Pappen nach geschwat? ... **Al! Museal...** mat deem ganze 'Batterklang' vun *Ursaache fir ze gebrauchen!*

Dësen Artikel ass haut och an der Rubrik 'Eis Sprooch', déi all Woch op RTL.lu kënnst!

EISES

Et ass natierlech bal eng 'Turlatäin' (fréier eng 'Trant'), datt et am Lëtzebuergesche säckweis typesch Ausdréck a besonnesch Ausdrucksfassonge gëtt, déi et komplett vun anere Sproochen ënnerscheet, esouguer, wann ee geng 'mengen', et wieren dach Wieder aus anere Sproochen dran. Mengen, mengen a mengen... Dobäi zielt net nëmme dat eenzelt Wuert, mä de ganzen, dacks laange Saz. Probéiert emol, **dës Beispiller op proppert Däitsch oder éierbart Franséisch ze iwwersetzen:** *Mat deem Topert ass net vill ugefaang - d'Ried kënnst him net gutt, hie stéisst sech, schaddelt an tuddelt - de Bopa deet kee Gutts méi, hie guff versinn-hannert deem Jong hunn ech mech al versinn... dajee, maacht emol dobäi!*

Eis Familjennimm

Et ass natierlech eng sympathesch Saach, wa Wëssenschaftler sech druginn, fir erauszefannen an ze explizéieren, wou eis Familjennimm hierkommen. Do hunn si dann eng fäerdeg Lëscht vun sech leien, déi da verschafft gëtt. Dat ass vill, laang an intressant Aarbecht; eng aner wier, **datselwecht iwver eis Flouernimm** ze maachen: déi wier ower vill méi schwéier, well d'Flouernimm ongeféier dat Eelst sinn, dat d'Sproochen opweises hunn. Den Här Kadasterdirekter Nico Folmer (an der Éiwegkeet) hat sengerzäit domat ugefaang; mä ee Mann eleng, esouguer wann hien Ingénieur an nach esou fläisseg ass, kann dat net packen.

'Si' hunn och erausfonnt, datt mir vill Familjennimm hunn, déi strikt op eist Land begrenzt sinn, abeejo! d'meescht well déi vu Virnimm hierkommen, déi hei op all méiglech Fassonge 'vernannet' guffen (Steffen, Matgen...). Kéipweis anerer stamen aus den uralen Parbicher, wou de Paschtourer bei der Daf ëmmer de laténgesche 'Genitiv' vum Papp sengem Virnumm agedroen huet: *Jacoby, Barthelmy, Heinrich, Mathey, Nicolay asw.asw.* Ganz 'echt' ass et och, datt bal all Uertschaftsnimm laanscht déi däitsch Grenz hei als Familjennimm erëmfanne sinn; huet emol eng Kaart, da wäert dir iech verwonneren.

Also: déi 'Patronym-Initiativ' ass gutt, si weist och e Stéck vun eiser Identitéit... ower si muss 'ënner d'Leit' an därfer net a Bibliothéike verstëbsen.

Muss dat sinn?

E schéine Sproch: **Zevill an net genuch si keng Moossen...** dat gëllt och op eng bestëmmte Manéier fir d'Sprooch. Gewëss, mir hunn net fir alles e Wuert/Ausdrück; mir hu ganz vill riichtewech däitsch a franséisch Wieder am Lëtzebuergeschen: do wou mir eiser keent hunn; dat soll een ower net ze liichtfank huelen!

Et gëtt och kee Land an Europa, wou den Duerchschnittsbierger sech praktesch a 4 Sproochen doduerchschloe kann; wat ower och heescht, datt eis eege Sprooch es op déi Manéier ëmmer erëm kritt. Et ass och net richtig, unzehuelen, all Lëtzebuerg giff mat deene sëllegen Ausdréck eens, déi vum Mikro aus dem Franséischen oder Däitsche matgeschleeft ginn. Den Här René Roeder vu Bettenduerf huet äis eng laange Rëtsch vu Beispiller (ronn 150) geschéckt, déi hien am Radio oder op der TV erausgepëtzelt huet; déi ass esou grouss, datt se onméiglech ganz hei kënnst matgeholl ginn; dofir kënnst dir iech se **op eisem 'Site' 'www.Actioun.Sprooch'** erbäihuelen.

Hei elo en etlecher dovun; do mierkt dir, grad wéi mir, datt apaart dat iwverflësseg/ muttwëllest Franséisch eisem Korrespondent eng Spläiter am An ass: *embauchéieren, Attitude, inaugurieren, menacéieren, inculpéieren, témoigner, Ordre du Jour, unanime, decisiv, Elargissement, Sequellen, Epicen, assuméieren, Exploit, Mesuren, estiméieren asw...* Et schéngt, wéi wann eise Frënd vrun allem dat zevill Franséisch um Napp hätt (?); dat iwverméisseg Däitsch knabbelt ower vill vill méi um Lëtzebuergeschen... reng Bemierkung, déi Herrschafte vun der sakrosankter 'Germanistik' net verdroen. Meeschtens ass et och eng Fro vum Sazbau, wéi een sech deene Knätzelen hirer lassmécht. No Honnerten an Honnerten aus dem Franséischen iwversate Säite kënnen mir iech eng schéi Rei Lidder dovun sängen!

Beetschen, batschen, baatschen

Wou dës Ausdréck hierkommen? Dat ass eng Sich, déi an alle Sprooche speziell ass. Et gëtt an deene meeschte Sprooche **Bicher, déi äis en Austreech iwver hir Ausdréck ginn: den 'Duden' als 'Herkunftswörterbuch'; de 'Petit Robert' am Franséischen, Oxford English Etymologie asw.** Mir? Hunn näischt vun deer Zort. Dobäi gëtt een all gudden Dag gefrot, wou dëst oder dat hierkéim... net einfach, mä da misst emol do dru geschafft ginn, wou Wëssenschaftler mat 'Luxemburgistik' an der Linguistik rondremmer dréine wéi Dillendäpp.

Ausdréck wéi déi dräi hei uwendru schéngen sech aus dem Engleschen erausgeschielt ze hunn, an zwar aus dem Verb *'to bash'*, wat do nun emol *'beetschen'* heescht... da si mir net wäit vu 'batschen' a baatschen, oder? Bei deer Geleeënheet dierft een sech och froen, ob den Ausdrück 'Räbbi' net grad esou am englesche Buch ze siche wier (*rabbish*). Am Franséische féinnt een de Fong vu maandelweis eiser Wieder... mä wem seng Aarbecht ass dat alles?

...wat lëtzebuergesch ass.

an zwar, no de Statute vun der Actioun-Lëtzebuergesch: **alles wat eises ass**, deemno och eise souveräne Staat, eis Identitéit, bei deer (haut) d'Sprooch natierlech en Haaptelement bleift.

Mä et ass net genuch gewosst, vrun allem **net be-wosst, wéi et duerzou komm ass**. Vum Himmel ass eis Souveränitéit net gefall; ower si ass net méi en *'historeschen Zoufall'* wéi z.B. Italien oder esouguer dat däitsch 'Reich', d'Staatsform bis haut, un deer de Bismarck am 19. Joerhonnert dee gréisste Verdéngscht hat. Kuckt dach vläicht emol nëmme am Internet, wéi et sech an deer Saach mat Italien hat, mat Holland, mat der Belsch, vläicht och mat Spuenien asw. Sinn dat dann net och deer historischer 'Zoufall'. Déi Ausdrucksweis kënnst nëmme bei Neider, Streider a soss 'Queeschleke' vir... och 'déi vun 1940/45' hunn esou räsonnéiert.

Emol **'iwver den Domm' ganz eenzel Elementer vum Staat Lëtzebuerg:** D'Gründung fällt ganz sécher an de Wiener Kongress (1815); fir 1839 gëtt esou gär vun *'Onofhängegkeet'* geschwat. Ower firwat? Ëm 1867 wiere 'mir' mat Haut an Hoer verjobert a gefriess ginn an haut e Motzeck vun der Belsch oder e Stëbseckelche vun der 'douce France'! Am Michel Rodange sengem REENERT féinnt ee genuch, fir doriwwer nozedenken... dee war zwar net onbedéngt 'Royalist', ower dee gescheite Jong vu klenge Leit huet gewosst, wou d'Lompe genge sténken... dofir huet hien de Pränz Hary veréiert! Ouni **de 'gudde Pränz Hary'** wier et am Mee 1867 fir äis geschitt gewiescht; d'Politiker vun deemools haten entweder glat näischt ze soen... oder hunn sech net gemuckst; d'Ursaache sinn och zimlech bekannt. Beweiser gëtt et och!

Zu London hat de Pränz - indirekt - e Wuert matzeschwätzen... säi Grousspapp war de russeschen Zar; deen Zar duerno säi Monni... a Russland eng vun de 'Groussmächten' zu London. Da maacht iech är Gedanken, ouni iech 'Historiker ze vernennen... **Fir de Pränz Hary gëtt et bis haut nach kee Steen a keng Statu... hie gehéiert bei d'Amalia!**

Eng Britt...

bestellt dir ëmsoss, wann et net hei zu Lëtzebuerg ass; datt een éierwou mat enger Erkältung 'seng Britt' kritt hätt, liicht an Däitschland och kengem an... mä wien denkt da schon drun, datt mir et hei 100% mat engem typesch lëtzebuergeschen Ausdrück ze dinn hunn?

'Capeletti in brodo'... eng Schlabäizchen, mä do muss een hei Britt dofir huelen. An Däitschland gëtt **'Brühe'** dofir gebraucht; am Franséische geet dat nëmme mat **'bouillon'**, d'Engländer hunn et do geknäipt. Dat de *'Bouillon'* äis och geleegef ass, kënnst vrun allem duerch d'Cube, wou d'Wuert um Päckelche steet; wa mir e 'Bouillon' **drénken**, dann ass et net als Zopp gemengt. Ënnert dem Stréck: Mir eleng hunn eng Britt, ob déi elo an engem 'Consommé' oder fir bei Capeletti geholl gëtt. Deer einfacher mä intressanter Iwwerleeungen eng, déi jidderee matmaache kann, oder?